

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemanje za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrt leta 90 kr., — po pošti prejemanje pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (insetate) vzprejmlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 28. januarja 1898.

Politiški oddelek.

Uradovanje na Kranjskem.

Časi patrijarhaličnih razmer, časi uradniške vsegamogočnosti in ljudske brezpravnosti so davno minoli in se ne povrnejo nikdar več. Uradniška vsegamogočnost je znatno omejena in ko bi ljudstvo poznalo svoje pravice in vedelo, kako jih mora braniti, godilo bi se mu v marsikaterem oziru dokaj bolje, kakor mu se godi sedaj.

Mej ljudske pravice spada tudi jezikovna ravnopravnost. Državni osnovni zakoni, na katerih temelji vse naše ustavno življenje, priznava izrečno popolno ravnopravnost vseh narodov in vseh jezikov tako v šoli kakor v uradu, ali pravica je največ na papirji, dočim se že vsak najnižji uradnik upa, jo v praksi kršiti kakor se mu ljubi, ne da bi mu se bilo bati graje, kajše kazni.

Že desetletja trajajo prizadevanja, da bi uradi vsaj v občevanju s strankami posluževali se slovenščine, a dasi je vlada že neštivilnokrat obljubila, da bode z vso strogostjo na to pazila, se vendar še ni dosti doseglo, niti na Kranjskem ne!

Kranjsko vojvodstvo je popolnoma slovenska kronovina. Navzlic temu nastavlja vlada v tem vojvodstvu kar le more nemških uradnikov, o katerih je lahko prepričana, da se bodo pošteno trudili, omejiti slovensko uradovanje.

Najboljše je še pri sodiščih. Tu se uraduje še precej mnogo slovenski, četudi še nikakor ne toliko, kakor bi se moralo. Tudi pri sodiščih se utihotaplja nemščina povsod, koder se da, in kadar je le prilika, se slovenščina odriva. Mej sodnimi uradniki je še mnogo tacih, kateri so slovenščine samo za silo zmožni, nekako tako, kakor pokojni Zhuber, ki je razglaševal kazenske razsodbe s stereotipnimi besedami: „Ta urtel se Vam da s tem na vedengo, da znate prtežengo v treh dneh gor' vzdignit' in v osmih dneh izpeljat'. Ta prteženega Vam

ne bo nič nucala, ker smo že vse milderungsparagrafe v anvendengo vzeli“.

Taka grozovita „slovenščina“ še dandanes ni nič nenavadnega niti pri sodiščih, a še češče se v takem jeziku uraduje pri političnih oblastvih.

Pri naših političnih uradih je znanje narodovega jezika zadnja stvar, za katero se merodajni faktorji brigajo, in nihče se za to ne zmeni, ako se uradnik z jezikovnim neznanjem pred narodom osmeši. Kaj naj si ljudstvo misli o političnem uradniku, kateri mora z Bartlovim slovarjem v rokah občevati z ljudmi? Tak uradnik — bil je okr. komisar — je služboval v Krškem. Ni še predolgo tega, da je ta uradnik imel opraviti s precej robato žensko. Hotel jo je pokarati, da govori prerobato, in vzel Bartlov slovar v roke. Tam je našel za neuško besedo „grob“ slovensko besedo „debel“ in energično, s polno avtoriteto, vprašal žensko: Zakaj ste tako debela? Ženska se je uradniku v zobe smejala in mu odgovorila: Ker me je Bog tako vstvaril!

Kaj naš si narod misli o političnem uradniku — sinu odličnega slovenskega politika — ki je pri neki volitvi, ko je moral odločiti žreb mej dvema kandidatoma, vrgel žreba v žaro in na viharno veselost vsega zbranega občinstva izustil besede: Zdaj bom ta dva žrebca tu notri vrgel*. —

Usiljevanja nemščine je torej krivo deloma jezikovna nezmožnost uradnikov, deloma pa je vzrok temu politična tendenca. Šele te dni je krožila po časnikih vest, da je davčno nadzorništvo v Kranju razposlalo po povsem slovenskih občinah izključno nemške plačilne naloge, dasi so dotični uradniki slovenščine popolnoma zmožni. Taki slučajji so precej vsakdanji. Menda ga ni okrajnega glavarstva na Kranjskem, kjer bi se s slovenskim strankami slovenski uradovali, kjer bi se ljudem ne vsiljevala nemščina pri vsaki umestni in neumestni priliki.

In vendar je tako postopanje do cela nezakonito in vsi dotični politični in davčni uradniki bi morali nemudoma priti v disciplinarno preizkavo, ako bi se pokl cani faktorji brigali za svojo dolžnost.

Skoro trideset let je tega, kar je bil izdan naslednji, doslej še nikdar obelodanjeni ukaz:

Erlaß des k. k. Landespräsidiums in Laibach vom 21. Juli 1870. Z. 962/pr. an alle Bezirkshauptmänner in Krain.

„Ich habe neuerdings aus einzelnen, an die k. k. Landesstelle gelangten Verhandlungsacten der Bezirksbehörden ersehen, dass es noch immer bei einigen Bezirkshauptmannschaften und Steuerämtern der Brauch ist, sich im schriftlichen Verkehre mit Parteien, die nur slovenisch verstehen, der deutschen Sprache zu bedienen und namentlich selbst kurze Bescheide, Vorladungen, Zahlungsaufträge u. dgl. deutsch auszufertigen. Es geschieht dies auch gegenüber von Ortsgemeinden, deren Eingaben, durchaus slovenisch sind.

Es kann nicht verkannt werden, dass ein solcher Vorgang nicht allein den bestehenden, wiederholt erlassenen bestimmten Vorschriften geradezu entgegen ist, sondern dass er namentlich in den bezeichneten letzteren Fällen dem Ausdrücke einer Abneigung der amtirenden Personen gegen die Landessprache gleichkommt, welcher dazu angethan ist, unter der Bevölkerung gerechten Unwillen zu erzeugen.

Daher sehe ich mich mich veranlasst Euer — nochmals aufzufordern, alle Ihnen unterstehenden Beamte und Organe zur unbedingten und gewissenhaften Befolgung der, in meinen Schreiben vom 23. August und 20 September 1867. Z. 2229 und vom 14. Jänner 1870. Z. 69 diesfalls erlassenen Weisungen um so dringender anzuhalten, als ich mich in der Lage sehe, jede, fernerhin zu meiner Kenntniss kommende Hintansetzung derselben als eine Verletzung der Dienstpflicht anzusehen und als solche der Behandlung im Summe des Disciplinargesetzes vom 10. März 1860. unterziehen zu lassen.

An die Seuerämter werden in dieser Beziehung demnächst besondere Weisungen von Seite des Präsidiums der k. k. Finanzdirection erlassen werden.“

Ta deželnopredsedstvena naredba ni bila nikdar preklicana in je še danes v veljavi, a nihče se ne zmeni zanjo, nihče se ne meni, da bi se uradništvo držalo teh ukazov.

Ker pa nam Slovincem ni in ne more biti vsejedno, kako se uraduje, ker imamo pravico, zahtevati, da se s slovenskimi strankami slovenski uraduje, zato opozarjamo na navedeno naredbo slovenske poslance in jih prosimo, naj store kar se jim zdi primerno, da bodo politični uradniki spoštovali jezikovno ravnopravnost in sicer vsi, vštrevši dež. predsednika, kateri menda tudi ne pozna citirane naredbe, saj bi sicer ne mogli dopuščati, da se konsekvantno prezira.

Politični pregled.

Deželni zbor koroški. — Slovenski poslanec Grafenauer je stavil predlog, naj se spremeni koroški deželnozborni volilni red. Nemška večina se temu ni ustavljala, vedoč, da bi jej vsako ustavljanje pri njenih volilcih premnogo škodovalo, a

odkazala je predlog posebnemu odseku, v kateri ni volila nobenega Slovence, tako da se volilni red gotovo ne spremeni v korist Slovencev, za katere je sedanji red skrajno krivičen.

Tržaški deželni zbor. — Kakor znano, se slovenski poslanci tudi letos ne udeležujejo sej dež. zbora tržaškega. Uzroke abstinenci so razložili v posebni izpravi, katera je laško večino močno spekla. Posl. Benussi je radi te izjave interpeliral glavarja in vladnega zastopnika, katera sta oba izjavila, da slovenski poslanci niso imeli nobenega vzroka izstopiti iz dež. zbora. V isti seji je posl. Venezian interpeliral vlado, zakaj je poslala namestnika Rinaldinija v pokoj in trdil, da se je to zgodilo na želje Slovencev, a vladni zastopnik ni hotel na te interpelacijo nič pozitivnega odgovoriti. Posl. Venezian je predlagal v isti seji tudi premembo volilnega reda in sicer naj bi po tem redu odpadla vsaka razdelitev po okrajih in razredih; volitev naj bi bila splošna in jednaka — tako, da bi Slovenci ne mogli nikdar več dobiti svojega zastopnika v dež, oziroma mestnem zboru tržaškem.

Češki dež. zbor. — Burne razprave se kar vrste. Razprava v predlogu dr. Schlesingerja, naj se jezikovne naredbe prekličajo, je bila najburnejša. Vlada je pri tej priliki naznanila, da izda meseca februarja nove jezikovne naredbe, urejene v smislu nemških zahtev. Nemci so grozili, da iztopijo iz dež. zbora, če se Schlesingerjev predlog na odkaže posebnemu odseku. To se ni zgodilo, a Nemci vzlic temu niso zapustili dež. zbora, pač pa je razupiti Wolf provociral jako mučne prizore. Tudi pri razpravi o dež. proračunu se je umela hrupna razprava. Glavni predmet je bila prepoved, da nemški burši ne smejo nositi velikonemških trakov. Češka postrežljivost je res občudovanja vredna.

Štrajk praških visokošolcev in visokošolskih profesorjev. Nemški visokošolci v Pragi so zadnji čas na vse možne načine izživali češko prebivalstvo, zlasti pa s tem, da so nosili velikonemške čepice in trakove ter se tako v velikih trumah klatili po mestu. Te provokacije so opetovano pruzročile pretepe in naposled take izgrede, da je moralo vojaštvo intervenirati. Vlada je vsled tega prepovedala vsakršne znake. Vsled tega so dijaki sklenili, da ne bodo obiskovali nobenih predavanj, profesorji pa so predavanja kar ustavili. Vlada je poslala sekijskega šefa Hartla v Prago, da intervenira in bo najbrž kapitulirala pred nemškimi pobalini in njih profesorji, mesta da bi jim krepko stopila na noge.

Hrvatska. — Dež. zbor hrvatski razpravlja (sedaj o proračunu. Madjaroni se odkrižavajo opozicijonalcem na jako priprost način. Kdor govori proti vladi, tegz izključijo. Dr. Potočnjaka so izključili za 70 sej, dr. Amruča in dr. Barčiča za 30 sej.

Nemčija. — Te dni sta bili dve važni debati v nemškem dež. zboru. Prva se je nanašala na kredit 100 milijonov mark, katere je vlada zahtevala za ponemčenje pruskih Poljakov. Stari kancelar Hohenlohe je pri tej debati naravnost povedal, da je smoter nemške politike, ponemčenje pruskih Poljakov! Druga debata se je nanašala na vnanjo politiko Nemčije. Novi minister unanjih del Bülow je pri tej priliki razvil načela nemške vnanje politike. Ta načela so popolnoma tista, katera je Bismarck od nekdanj zastopal in s katerimi se strinja tudi sedaj.

Italija. — Sicilija je te dni praznovala 50letnico revolucije l. 1848., zajedno pa so se v srednji Italiji primerili velikanski izgredi, katerih prvi nagib je lakota. Ali si je možno misliti žalostnejšo ilustracijo sicilskih slavnostij?

Francoska. — To državo pretresa sedaj velika kriza. Protisemitsko gibanje je vsled afere Dreyfuss-Esterhazy silno naraslo. Židje se bore za svoj upliv, Francozi proti židovski korupciji. V Parizu in v provinciji so se vsled tega primerile velikanske demonstracije proti židom, v Algirju pa silni izgredi. Stvar je prišla tudi v parlament in je bila uzrok, da je prišlo do velikega pretepa.